

STUDIU MICROMORFOLOGIC ASUPRA SPAȚIILOR AMENAJATE DIN INTERIORUL LOCUINȚELOR DIN SITURILE NEO-ENEOLITICE HÎRȘOVA-TELL ȘI BORDUȘANI POPINĂ

Constantin Haită

Studiul micromorfologic elaborat pe cele două *tell*-uri eneolitice a avut ca scop individualizarea faciesurilor sedimentare ce pot fi observate la scară microscopică.

Tipologia de faciesuri sedimentare rezultată în urma acestui studiu are rolul de a ierarhiza acțiunile (izolate sau corelate) ale factorilor antropici și naturali, noțiunea de *facies* fiind adoptată ca o categorie interpretativă ce poate fi strict delimitată printr-o serie de caracteristici diagnostice.

Aceast fapt a făcut posibilă individualizarea spațiilor situate în interiorul, respectiv în exteriorul structurilor antropice, chiar și în situații în care elemente constructive, cum sunt pereții, conservați în multe cazuri în elevație, nu se puteau observa în teren.

Sucesiunile sedimentare situate în zonele din interiorul locuințelor sunt caracterizate printr-o stratigrafie fină și complexă. Nivelurile ocupaționale din interiorul structurilor de locuire, care în unele situații nu ating grosimea de 1 mm, înregistrează cu acuratețe activitățile umane desfășurate în cadrul acestor spații, având un caracter primar sau secundar și prezentând o stare de conservare excepțională, datorită, pe de o parte, izolării de acțiunea factorilor naturali, iar pe de altă parte îngropării sedimentare rapide.

Datorită acestui fapt, se poate considera că secvențele stratigrafice de *construcție-amenajare-utilizare* din interiorul locuințelor pot constitui unități cronostatigrafice de referință pentru evoluția sitului.

Studiul acestor secvențe sedimentare are în vedere următoarele probleme:

1. Este posibilă delimitarea, în cadrul unei locuințe, a unor zone cu utilizare, respectiv amenajare, diferită?

2. În ce măsură pot fi evidențiate anumite tipuri de locuințe și care este baza analitică pe care pot fi elaborate comparațiile dintre locuințele gumelnițene?

3. Cum poate fi apreciată durata de utilizare a unei locuințe?

Pentru a încerca să răspundem acestor probleme, este necesar să avem în vedere două aspecte, pe care le considerăm esențiale:

1. Modul de amenajare și utilizare a spațiului;

2. Ritmul de amenajare a spațiului locuit.

În ceea ce privește amenajarea spațiului, termen utilizat aici cu un sens mai larg, s-a observat în primul rând faptul că podelele și lutuile locuințelor gumelnițene din cele două situri studiate sunt realizate fie din sedimente siltice, fie din sedimente nisipoase fine ce sunt, în majoritatea cazurilor studiate, amestecate cu fragmente vegetale (paie și pleavă). Gradul de preparare al acestui amestec nu a indicat, până în prezent, o relație evidentă cu

modul de amenajare și utilizare ulterioară a locuinței. Există locuințe ale căror podele prezintă atât faciesul de preparare mai elaborată, cât și faciesul de preparare mai puțin îngrijită, pe parcursul unei evoluții unitare a spațiului.

De asemenea, nu toate podelele locuințelor gumelnițene studiate sunt construite pe un pat de amenajare ce include, de regulă, fragmente de chirpic din distrugeri, fragmente centimetrice de calcar și fragmente ceramice.

Amenajarea locuințelor din cele două situri studiate este realizată prin lutuiele constituite din sediment brut și din amestec cu coprolite de ierbivore (situație întâlnită în situl Bordușani *Popină*).

O categorie deosebit de importantă de amenajare a spațiului din interiorul locuințelor este reprezentată de cuverturile vegetale și, într-un singur caz (situație întâlnită în situl Hîrșova-*tell*), de o cuvertură organică realizată, probabil, din piei de animale.

În ceea ce privește utilizarea spațiului amenajat, aceasta poate fi exprimată fie prin acumulări organice, de cărbune și cenușă sau minerale, fie prin unități de compactare și dezagregare a solului construit prin pasaj repetat.

Cercetările de micromorfologie a solurilor au evidențiat faptul că în cadrul unui sol construit pot fi individualizate trei unități distincte (T. Gé et alii, 1993¹), ce au fost observate și în cadrul succesiunilor sedimentare studiate pe siturile Hîrșova și Bordușani:

- o unitate bazală, denumită pasivă, caracterizată prin conservarea structurii inițiale a unității sedimentare;
- o unitate mediană, caracterizată printr-o ușoară compactare, exprimată printr-o microstructură tabulară;
- o unitate superioară, denumită activă, caracterizată printr-o importantă compactare și dezagregare, ca și printr-o acumulare de constituenți antropici foarte fini, prezentă chiar în cazul unor spații foarte bine întreținute sau în cazul spațiilor protejate prin cuverturi.

Importanța acestor observații rezidă în faptul că fac posibilă determinarea fazelor de evoluție (construcție, amenajare, utilizare) a unei podele care, în contextul unor secvențe stratigrafice continue, permit diferențierea fazelor de amenajare de fazele de refacere a podelelor.

Stabilirea acestor faze de evoluție a spațiului amenajat permite, în primul rând, aprecierea ritmului de amenajare și utilizare a locuinței.

În ceea ce privește caracterizarea unei locuințe, în funcție de elementele pe care le luăm în discuție, aceasta se bazează pe reconstituirea activităților umane ce pot fi presupuse că au determinat formarea succesiunii sedimentare.

Metoda pe care o propunem pentru un studiu sistematic al acestor secvențe cronostatigrafice constă dintr-o diagramă binară în care, pe axa absciselor, sunt reprezentate tipurile de faciesuri sedimentare identificate, iar pe axa ordonatelor grosimea normală medie a fiecărei unități sedimentare în parte (fig. 1).

Faciesurile sedimentare reprezentate sunt grupate corespunzător fazelor de construcție, amenajare și utilizare a spațiului.

Diagrama rezultată prin proiecția punctelor corespunzătoare celor două valori exprimate, pe de o parte, evoluția sedimentară a spațiului locuit, iar pe de altă parte, intensitatea ritmului de amenajare, respectiv inversul acestuia, durata de utilizare.

Pe diagrama obținută pentru succesiunile sedimentare studiate până în prezent se observă în primul rând faptul că există, atât pentru situl Hîrșova-*tell*, cât și pentru Bordușani *Popină*, o diversitate de situații, ce pot fi grupate în patru grupe majore.

1. Zone cu amenajare continuă prin lutuieli și cuverturi vegetale, respectiv organică în una din situațiile de la Hîrșova. Aceste zone nu prezintă compactare și dezagregare evidentă și nici un indiciu al unor activități antropice. Aceste spații au fost interpretate ca zone amenajate destinate odihnei (în timpul nopții).

Menționăm că acestea prezintă în 2 din cele 5 situații studiate 1 sau 2 refaceri ale podelei.

2. Zone caracterizate prin prezența, în mod repetat, a unităților de compactare-dezagregare a solului construit, fără să se observe niveluri ocupaționale bine definite.

Cazul studiat prezintă lutuieli și refaceri ale podelei, spațiul fiind bine amenajat și întreținut. Aceste zone au fost interpretate ca zone de pasaj.

3. Zone ce pot fi atribuite unor arii aflate în relație cu activitățile cotidiene de preparare a hranei.

Situația întâlnită la Hîrșova nu prezintă amenajări de tipul lutuielilor sau cuverturilor, ci numai 2 faze de refacere a podelei.

Situația întâlnită la Bordușani poate reprezenta o zonă mixtă, de pasaj și de activitate (s.s.), și prezintă lutuieli din silturi fine, fără a avea faze de refacere a podelei.

4. Zone ce corespund unor acumulări minerale *in situ* ce pot fi atribuite unor activități de preparare a ceramicii, a ocrului, de utilizare a râșnițelor, etc.

Situația întâlnită la Bordușani este reprezentată printr-o acumulare de ocră în condiții umide asociată unor niveluri argiloase acumulate, de asemenea, prin remaniere hidrică de energie scăzută.

Încercând să sintetizăm aceste prime observații, putem afirma faptul că studiul micromorfologic permite individualizarea zonelor cu diferite moduri de amenajare, ce sunt în relație cu utilizarea diferențiată a spațiului, în cadrul aceleiași locuințe.

Pe de altă parte, există situații în care spațiul amenajat a putut avea o destinație bine precizată.

În ceea ce privește durata de utilizare a unei locuințe, putem considera, ca ipoteză de lucru, faptul că variațiile de textură ale unităților de amenajare din sediment brut pot sugera alternanțe sezoniere aflate în relație cu episoadele de creștere a nivelului și energiei hidrodinamice a Dunării, respectiv a granulometriei sedimentelor acumulate în zonele de câmpie aluvială.

A fost observat faptul că nivelurile de construcție și amenajare prezintă caracteristicile diagnostice specifice unei preparări și depuneri în stare umidă, ceea ce ar putea sugera, eventual, că sedimentele erau prelevate din zonele de câmpie aluvială.

Un alt element care nu poate fi precizat în prezent este dacă prezența cuverturii organice realizate, probabil, din piei de animale, în cadrul unei secvențe cu niveluri de amenajare prin cuverturi vegetale, poate indica un sezon de iarnă.

Si, nu în ultimul rând, studiul variației condițiilor de mediu în care au evoluat spațiile amenajate din interiorul locuințelor poate indica, eventual, unele variații sezoniere de umiditate.

Până în prezent au fost întâlnite niveluri de amenajare care, în condițiile unui spațiu protejat printr-o acoperitură impermeabilă indică o evoluție în condiții foarte umide, cazul acoperirii organice de la Hîrșova.

Pe de altă parte, în situl Bordușani *Popină* au fost observate niveluri de întreținere a podelei prin spălare, ceea ce ar sugera un sezon mai arid.

Eșantionarea sistematică a spațiilor de interior ne va permite în viitor să precizăm mai bine aceste aspecte privind amenajarea și utilizarea spațiului în locuințele gumelnițene.

Abstract

The present paper is focusing on the micromorphological analysis of the fitted space situated inside the dwellings studied on *tell* type settlements Hîrșova - *tell* and Bordușani *Popina*.

This study emphasized the fact that the stratigraphic sequences of construction-fitting out-utilization from the internal zone of dwellings represent chronological units characteristic from the evolution of *tells*.

The main questions considered for this study are:

- is it possible the identification, inside of a dwelling, of zones with different utilisation and respectively different fitting out ?;
- how can be evidenced different kind of dwellings and what is the basis to compare these structures between them ?;
- how can be estimated the period of utilisation of a dwelling structure ?

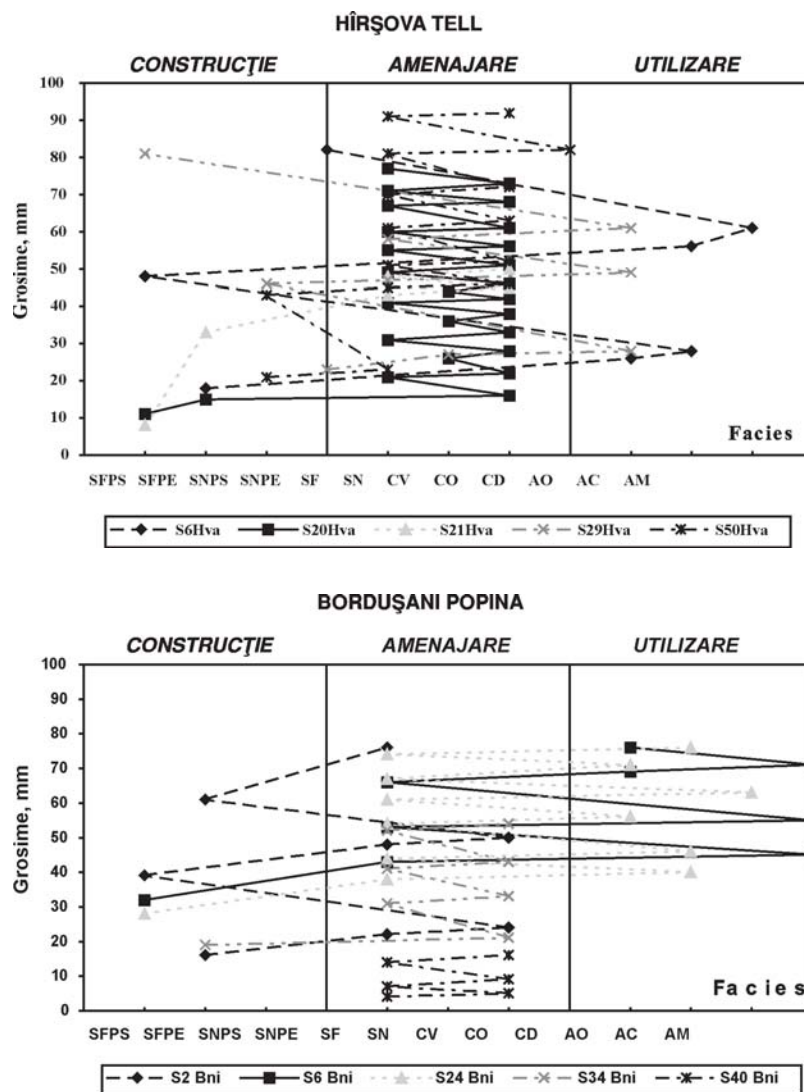
The proposed method for the systematic study of the sequences attributed to dwellings consists in the representation on a diagram of the sedimentary types of the identified units of floor and plastering and, on the second axis, of the medium thickness of each unit.

This diagram has shown four cases:

1. Zones with continuous fitting out with plastering and vegetable (organic - in animal leather, in one case) mats. These zones do not present an important compaction and are interpreted as zone used for rest.
2. Zones characterized by the presence of compaction, without occupation units well defined. These are interpreted as zones for passage.
3. Zones corresponding to organic and mineral accumulations (charcoal, fish bones, ashes) that can be attributed to spaces related to human activities like preparing food.
4. Zones corresponding to mineral *in situ* accumulations represented in our case by a fine unit of ochre and grains of sand, interpreted as zones of manufacturing.

NOTE

- 1 Gé, T., Courty, M.-A., Matthews, W., Watez, J., 1993, *Sedimentary formation processes of occupation surfaces*, in Goldberg, P., Nash, D. T., Petraglia M. D., (eds.), *Formation processes in archaeological context*, Prehistory Press, Madison, Wisconsin, pp. 149-163.

Legenda:

SFPS – chirpic din silt fin cu grad de preparare scăzut
 SFPE – chirpic din silt fin cu preparare mai elaborată
 SNPS – chirpic din silt nisipos cu grad de preparare scăzut
 SNPE – chirpic din silt nisipos cu preparare mai elaborată
 SF – silt fin
 SN – silt nisipos

CV – cuvertură vegetală
 CO – cuvertură organică
 CD – compactare, dezagregare
 AO – acumulare organică
 AC – acumulare de cenușă
 AM – acumulare minerală

Figura 1: Diagramă binară reprezentând evoluția secvențială a spațiilor din interiorul locuințelor gumelnițene cercetate.